

Suzi Hodž

50

IDEJA

koje bi stvarno trebalo da znate:

UMETNOST

Prevod s engleskog:
Dubravka Srečković Divković

— Laguna —

Naslov originala:

Susie Hodge

50 ART IDEAS YOU REALLY NEED TO KNOW

First published in 2011

Copyright © 2011 Quercus Publishing plc

Text by Susie Hodge

Design by Patrick Nugent

All rights reserved.

Copyright za srpsko izdanje © 2020 Laguna

SLIKE I FOTOGRAFIJE U KNJIZI OBEZBEĐENE ZAHVALJUJUĆI:

7 Scala/BPK, Bildagentur fuer Kunst, Kultur und Geschichte; 11 Scala, Florence; 15 iStock / Carmen Ruiz; 19 Scala; 24 Andrea Jemolo/Scala; 28 Dean Conger/CORBIS; 32 Scala; 35 Shutterstock / Reed; 39 Scala; 44 Scala; 47 Austrian Archives/Scala; 52 The Metropolitan Museum of Art/Art Resource/Scala; 56 Scala; 59 Scala; 64 Scala; 67 Yale University Art Gallery/Art Resource, NY/ Scala; 71 The Print Collector/Heritage-Images/Scala; 76 Scala; 79 Scala; 83 The Art Archive / National Gallery of Scotland / Superstock; 87 Digital image, The Museum of Modern Art, New York/Scala; 92 The Art Archive / Musée du Jeu de Paume, Paris / Laurie Platt Winfrey; 96 Scala – courtesy of the Ministero Beni e Att.

Culturali; 100 Getty Images/The Bridgeman Art Library; 104 Bettmann/CORBIS 106 iStock / Richard Weiss; 111 Getty Images/The Bridgeman Art Library; 124 The Gallery Collection/Corbis; 131 Shutterstock / Reinhold Leitner; 137 Wikimedia.com; 147 The Art Archive / Dagli Orti; 151 Private Collection/ The Bridgeman Art Library; 156 The Kobal Collection / Bunuel-Dali; 160 Shutterstock / Nicholas R. Ellermann; 163 Shutterstock / Lauren Jade Goudie; 168 Shutterstock / Steve Wood; 172 Shutterstock / brushingup; 175 Shutterstock / Lisa Fischer; 179 Shutterstock / telesniuk; 188 Getty Images / Fred W. McDarrah; 191 Shutterstock / Eric Broder Van Dyke; 200 Getty Images / EyesWideOpen; 203 Heath Bunting

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Sadržaj

Uvod 5

OD DAVNINA DO POSTRENEASANSNE ERE

1. Preistorijska umetnost 6
2. Umetnost starog Egipta 10
3. Umetnost klasične Grčke 14
4. Budistička umetnost 18
5. Vizantijska umetnost 22
6. Umetnost gotike 26
7. Rana renesansa 30
8. Visoka renesansa 34
9. Manirizam 38

ŠIRENJE NOVIH UČENJA

10. Barok 42
11. Zlatno doba Holandije 46
12. Rokoko 50
13. Neoklasicizam 54
14. Romantizam 58
15. Akademska umetnost 62
16. Ukijo-e 66

RAĐANJE MODERNIZMA

17. Prerafaelitsko bratstvo 70
18. Realizam 74
19. Impresionizam 78
20. Simbolizam i estetizam 82
21. Postimpresionizam 86
22. Neoimpresionizam 90
23. Art nuvo i secesija 94
24. Fovizam 98
25. Ekspresionizam 102

26. Kubizam 106
27. Futurizam 110
28. Šin hanga 114

IZAZOV I PROMENA

29. Dada 118
30. Suprematizam 122
31. Konstruktivizam 126
32. Neoplasticizam 130
33. Bauhaus 134
34. Metafizičko slikarstvo 138
35. Harlemska renesansa 142
36. Meksički muralizam 146
37. Nova objektivnost 150
38. Nadrealizam 154
39. Socijalni realizam 158
40. Apstraktni ekspresionizam 162
41. Slikarstvo bojenih polja 166

NOVI PRAVCI

42. Pop-art 170
43. Op-art 174
44. Minimalizam 178
45. Konceptualizam 182
46. Umetnost performansa 186
47. Lend-art 190
48. Neoekspresionizam 194
49. Hiperrealizam 198
50. Novi mediji 202

Pojmovnik 206

Uvod

Umetnost je kroz svoju istoriju imala mnoge funkcije i uvek je bila ogledalo vremena u kome je nastajala. U svom najjednostavnijem obliku, ona je vid komunikacije ili dekoracije, ali isto tako se stvara i u druge svrhe kao što su izlaganje verskih predstava, propaganda, spomen i ukazivanje časti, društveni komentar, tumačenje stvarnosti, prikaz lepote, pripovedanje priče ili portretisanje emocija. Ona često sadrži zagonetku, zbunjuje ili čak potresa, postavljajući nam težak zadatak da je razumemo, ili definišemo.

Ova knjiga govori o mnoštvu ideja koje počivaju u osnovi umetnosti, od preistorije do danas. Ona razmatra umetnost stvaranu na izvesnim mestima u određeno vreme i bavi se pitanjem kako stapanje elemenata poput tradicije, tehnike, materijala, tehnologije, okruženja, društvenih ili političkih događaja ili okolnosti i individualnih ličnosti daje kao rezultat neke neočekivane, inspirativne ili začuđujuće novine. Takođe se koncentriše na veze između umetnosti i aktivnosti društva, na njene težnje i različitost njenih ishoda, koji mogu, na primer, izazivati strahopoštovanje, šok, utisak lepote ili ružnoće.

Prateći opštu hronologiju, knjiga počinje od najranije umetnosti i obuhvata mnoge prelomne ideje, uključujući čudesna dela renesanse, provokativne slike i skulpture XVI veka i japanske „prikaze lebdećeg sveta“. Ona pokazuje kako su umetnici različitih doba, kultura i zemalja stvarali mnoštvo raznorodnih procesa, stilova i prikaza, i kako se uloga umetnika menjala s vremenom i uzduž i popreko kontinenta. Kasniji delovi knjige obrađuju eksploziju ideja u XIX i XX veku, od revolucionarnog stvaralaštva impresionista i razvoja apstraktne umetnosti pa do obilja reakcija i reinterpretacija koje se javlja otprilike u vreme dva svetska rata. Poslednji deo knjige istražuje najnovija gledišta koja nagoveštavaju izvesne uzbuđujuće, iznenađujuće i neočekivane mogućnosti buduće umetnosti.

1. Preistorijska umetnost

(30.000–2000 p. n. e.)

Shvatanje da je umetnost u neku ruku magijska, da ima posebne moći ili može da prizove duhove, bilo je često verovanje u mnogim prvobitnim društvima. Sačuvalo se vrlo malo uzoraka preistorijske umetnosti, ali oni pronađeni otkrivaju različite društvene sisteme i religijske predstave koje su pre više hiljada godina verovatno manje-više svi razumeli, ali danas o njima možemo samo da nagađamo.

Počeci umetnosti prethode pisanim dokumentima. Zato nije poznato da li su najstarija pronađena umetnička dela tipična za svoje vreme i razdoblje – i da li je to uopšte umetnost. Najstarija delatnost koja se jasno može klasifikovati kao umetnost potiče iz poznog kamenog doba, naročito iz perioda između 15.000 p. n. e. i 10.000 p. n. e., kad su ljudi po zidovima pećina i stenovitih zaklona slikali, otiskivali i urezivali likove životinja, scene lova, obrise šaka i različite šare.

Kameno doba obično se deli na četiri glavna razdoblja: donji i srednji paleolit, 750.000–40.000 p. n. e.; gornji paleolit, 40.000–10.000 p. n. e.; mezolit, 10.000–8000 p. n. e. i neolit, 8000–1500 p. n. e. Paleolitski ljudi bili su lovci i sakupljači. Ljudi mezolita i neolita postali su zemljoradnici i uzgajivači, pa su tako imali više vlasti nad sopstvenom sudbinom. Iako se u svim tim periodima menjaju stilovi i predmeti prikazivanja, i dalje istrajava osnovna ideja da umetnička tvorevina može biti protkana čarolijom ili predskazanjem onoga što će doći.

hronologija

750.000–40.000 p. n. e.

Donji i srednji paleolit. Period nekoliko ledenih doba i glacijacija. Ljudi stvaraju kamena oruđa utičući na razvoj umetnosti.

40.000–10.000 p. n. e.

Gornji paleolit. U Evropi se izrađuju prve poznate pećinske slike i otisci šaka, kao i figurine plodnosti. Na stenama širom Australije nastaje najranija umetnost Okeanije.

„Dvorana bikova“

Ogromne, upečatljive slike životinja, među njima bizona, konja i jelena, kao da tutnje u stampedu po zidovima i svodovima pećine. Sve su naslikane pigmentima u prahu, poput crvenog i žutog okera, umbre, ugljena i krede, izmrvljenih na kamenim paletama i pomešanih sa životinjskom mašću pre nego što su naneti na zidove i svodove pećine prstima, komadima kosti,

grančicama, mahovinom ili četkama od krzna. Mnoge slike životinja su kopirane s mrtvih modela. Naturalistički pristup, često prikazivanje životinja probodenih strelama ili kopljima, nehajno preklapanje crteža i njihov položaj u najnedostupnijim delovima pećine sugerišu da je stvaranje tih slika bilo magijski obred kojim će se obezbediti uspeh u lovu.

Pećinska slika, Lasko, oko 15.000 p. n. e.

Pećinske slike nastale približno pre 10.000 do 30.000 godina u Francuskoj, Španiji, Italiji, Portugalu, Rusiji i Mongoliji spadaju među najpoznatija umetnička dela preistorije. Najčudesnije su u Laskou, na

10.000–8.000 p. n. e.

Mezolit. Kraj ledenog doba i razvitak poljoprivrede. U Indiji, Alžiru i Sahari nastaju slike na steni, a u Kini, Francuskoj, Nemačkoj, Slovačkoj, Češkoj i Persiji pravi se grnčarija.

8.000–2.000 p. n. e.

Neolit. Razvija se proizvodnja grnčarije, u Aziji počinje proizvodnja svile, grade se prve megalitske strukture. Egipćani i Sumerci stvaraju pismo. U Meksiku Olmeci izrađuju umetnička dela od kamena, uključujući džinovske glave.

„Crtanje je i dalje u osnovi isto kao što je bilo od preistorijskih dana. Ono spaja čoveka i svet. Ono živi kroz magiju.“

Kit Haring

jugozapadu Francuske, gde su dve velike pećine ukrašene sa oko 300 slika i 1500 urezanih crteža. Iako su umetnici radili u senovitim dubinama pećina, sve slike su upečatljivo životne i pokazuju izbrušeno umeće dočaravanja perspektive, oblika i pokreta. Veruje se da je ova preistorijska umetnost stvarana, pre svega, u obredne svrhe i imala namenu da donese sreću, ili da utiče na budućnost u korist društva ili pojedinaca.

Plodnost i hrana Verovalo se da natprirodne sile prožimaju i skulpture. Prve rezbarije izrađivale su se u slonovači, kamenu ili glini. U Austriji su nađene male, zaobljene ženske figure od krečnjaka, visoke 11 cm, iz doba od oko 25.000 p. n. e.; danas ih znamo kao Venere. Za te i slične statuete iz drugih delova Evrope veruje se da su vajane u funkciji idola plodnosti.

Moć, sujeverje i religija Tumačenja preistorijske umetnosti i dalje se razlikuju. Gotovo sigurno je doživljavana kao moćna zaštita od sila prirode ili zlih duhova, budući da su ispred mnogih pećinskih slika pronađeni i brojni otisci stopala, što ukazuje na verska okupljanja. Pošto su paleolitski prikazi čoveka retki i nerealistični, verovatno su umetnici verovali da svojom umetnošću zarobljavaju duh. Kako im je bio potreban uticaj na neizvesno snabdevanje hranom od kog su zavisili, stremili su da uspostave dobre odnose s nevidljivim silama za koje su verovali da egzistiraju oko njih. Prikazi koje su stvarali ispunjavali su ih osećajem da upravljaju svojom sudbinom. Nije jasno da li su verovali u više bogova ili jedno vrhovno biće, ali ideja da se umetnošću prizivaju natprirodne sile bila je jaka i potrajaće hiljadama godina.

U doba mezolita umetnici već više slikaju na izloženim kamenim površinama nego u mračnim pećinama, slika postaje stilizovanija, a čovečja figura češće učestvuje u njoj. Prikazi ljudi su apstraktni, a muškarci su često naslikani kao ratnici. Mezolitsko shvatanje da čovek nije žrtva već pre kontrolor svog okruženja podstiče ljude da prikazuju sebe u

samouverenoj akciji umesto da se u potpunosti usredsrede na lovnu.

Funkcija i forma U razdoblju neolita život postaje stabilniji, a ljudi gaje biljke i životinje, zamenjujući lov oranjem. To je vreme veličanstvenih megalitskih zdanja poput Stounhendža u južnoj Engleskoj i Beltanija u Irskoj, čuvenih po svom ustrojenju koje može da se poveže s astronomskim pojavama. Nije nam poznato kako su graditelji manevrisali masivnim kamenom i još nije jasno kakve se ideje kriju iza tih megalita, naročito s obzirom na to da su ih koristili i potonji naraštaji u različite svrhe, ali među pretpostavkama su teorije o centrima za lečenje, grobljima, hramovima za klanjanje Suncu i Mesecu ili obožavanje predaka, pa čak i džinovskim kalendarima. Arheološki nalazi ukazuju na to da je Stounhendž, na primer, prvih 500 godina svog postojanja služio kao groblje. Veze sa Suncem i Mesecom dugo su se shvatale kao način povezivanja ljudskog roda s natprirodnim silama.

Jedno uporno verovanje To najranije shvatanje koje je u temelju nastanka umetnosti prenosilo se kroz vekove. U mnogim i različitim umetničkim pravcima tokom istorije izrodilo se verovanje da umetničko delo, čim je stvoreno, poseduje magične moći povezane sa sujeverjem i verovanjima u više sile u ovom životu ili posle njega, te ubeđenjem u sposobnost čoveka da utiče na okolni svet simboličnim predstavljanjem ili ponovnim proživljavanjem svojih iskustava putem statičnih slika. Bez pisanih potvrda, ključna shvatanja preistorijske umetnosti mogu samo biti predmet spekulacije, ali materijal koji govori o tome gde tu umetnost nalazimo, šta ona predstavlja i kako je šta prikazivano uvećava verovatnoću da je korišćena u duhovne namene.

Žene umetnici

Često se pretpostavlja da su preistorijski pećinski slikari bili muškarci. Ali nije se pomišljalo da je među tim stručnjacima moglo biti i žena. Rezultati jednog nedavnog istraživanja ukazuju na to da su mnogi od tih umetnika zapravo bili žene, što nagoveštava da je ženska uloga u preistorijskom društvu bila znatno važnija nego što se ranije mislilo.

Umetnost je posedovala magijske moći

2. Umetnost starog Egipta (3000–30. p. n. e.)

Staroegipatska civilizacija trajala je oko 3000 godina i za sve to vreme umetnost Egipta gotovo da se nije menjala. Prvi egipatski umetnici razradili su sistem za prikazivanje svega, a jednom ustaljene ideje prenosile su se s jednog na drugog umetnika. One su postale pravila predstavljanja i nijedan umetnik nije smeo da odstupi od njih niti da unese iole samosvojnosti u svoje delo.

Kao svi ostali civilizovani narodi starog veka, i Egipćani su bili pod snažnim uticajem verovanja u magiju i postojanje bogova kojima se mora ugađati da bi se obezbedila njihova naklonost. Ishod je bio taj da se umetnost većinom podređivala bogovima. Srž egipatske religije bila je vera u zagrobni život.

Umetnost za mrtve Egipatska umetnička dela uglavnom su se izrađivala za grobnice i nisu bila namenjena očima živih. Dakle, iako nama možda izgledaju atraktivno, nije im to bila svrha; ona su stvarana radi nečeg potpuno drugačijeg. Ključ se krije u jednoj od egipatskih reči za vajara: „onaj koji održava u životu“. Uloga svih staroegipatskih umetnika nije bila da ukrašavaju i ulepšavaju, ili donose sreću živima već da pomažu (bogatim) pokojnicima da stignu u zagrobni svet i da ih bogovi prihvate, a kad konačno stignu tamo, da vreme provode kao što su ga provodili na zemlji. Zato su grobnice ukrašavane svakodnevnim predmetima i scenama koje su opisivale pokojnikove delatnosti na

hronologija

2575–2467. p. n. e. oko 1991. p. n. e.

Na zidovima vladarskih grobnica ispisuju se prve verske reči

U slikarstvo i skulpturu uvodi se sistem mreže

1500. p. n. e.

Period XVIII dinastije, kad se stvara više umetničkih dela nego ikad pre

1540. p. n. e.

Egipatski bogovi na slikama počinju da se prikazuju grupisano, što naglašava porodicu kao jedinicu

Slike u egipatskim grobnicama

Grobnica kraljice Nefertari tipična je za vladarske grobnice tog perioda. Ukrašena verskim tekstovima i bojenim reljefima kraljice prikazane za života, imala je svrhu da joj pomogne pri prelasku u zagrobni svet. Izrađena oko 1255. p. n. e., ova slika je prikazuje kako igra društvenu igru i na njoj se vide konvencije portretisanja. Na primer,

trup i oči su prikazani spređa, a glava, ruke i noga sa strane. Figure igre takođe se vide sa strane, u svom najprepoznatljivijem obliku. Hijeroglifi u okviru slike nude bajalicu namenjenu da preobrazi Nefertari u pticu, čime će joj pomoći da napusti ovozemaljsko telo i započne zagrobni život kao besmrtnica.

„Kraljica igra šah“, Nefertarina grobnica, Teba, oko 1255. p. n. e.

1352–1336. p. n. e.

Vladavina Ehnatona, koji seli prestonicu i menja religiju i umetnost

1336–1327. p. n. e.

Vladavina Tutankamona i ponovno uspostavljanje prestonice Egipta u Tebi

oko 1326. p. n. e.

Umetnost i religija vraćaju se prvobitnim bogovima, verovanjima, pravilima i stilu

„**(Egipat) je izvanredno mesto za kontraste: divotne stvari blistaju u prašini.**“

Gistav Flober

ovom svetu. Bile su uključene i statue ili statuete koje su pokazivale kako je pokojnik živeo, zajedno s prikazima ljudi koji su bili oko njega za života, poput porodice i slugu. Stari Egipćani su verovali da slika, reljef ili skulptura imaju potencijal da stvarno postanu ono što prikazuju čim se grobnica zatvori. Tako će slika sluge, recimo, postati sluga kad bude zatrebao u zagrobnom životu.

Precizan sistem Misija umetnika bila je da se sve prikaže što jednostavnije i nedvosmislenije. Zato je umetnost u suštini bila u obliku dijagrama. Lična tumačenja, crteži iz života, maštovita ulepšavanja i sva druga odstupanja bili su strogo zabranjeni. Umesto toga, umetnici su u svom dugom šegrtovanju morali da uče napamet stroge kodekse predstavljanja i primenjuju ih na svakoj slici, reljefu i skulpturi. Premda figure i oblici egipatske umetnosti deluju jednostavno, u geometrijskoj pravilnosti i rasporedu svakog elementa prisutni su složena ravnoteža i sklad. Cilj je bio da se izbegnu stilizacija i dvosmislenost, ali su kroz nepromenljive forme prikazivanja umetnici stvarali jedinstven i prepoznatljiv stil, koji će u potonjim vekovima izazivati divljenje i biti često oponašan.

Postupak Pristup umetnika poslu bio je metodičan i sistematičan. Kod zidnih slika najpre su se kanapom umočenim u crvenu boju obeležavale mreže. Potom se ovlašno izrađivao crtež, prenesen s izvornog crteža na papirusu, a na kraju je celina bojena živim bojama, bez senčenja. Nije bilo pokušaja da se dočara dubina, perspektiva ili tekstura, i sve se prikazivalo iz najkarakterističnijeg ugla. Slično se pristupalo i reljefima, a i skulptura se izrađivala pomoću mreža i pratila je stroga pravila predstavljanja. Kip preminulog vladara obezbeđivao je svetište za njegov duh. Ukoliko je kip isklesan od tvrdog kamena, to utičište će trajati koliko i večnost.

Pravila prikazivanja Uz to što su ruke, noge i crte lica prikazivane iz najkarakterističnijih uglova, najvažniji ljudi su označavani veličinom. Zato su muškarci bili prikazivani veći od svojih supruga, a i muž i žena bili su prikazivani veći od svojih slugu. Žene su obično

portretisane kao pasivne, dok su muškarci prikazivani u aktivnijim ulogama. Muškarci su bojani tamnijim smeđecrvenim nijansama, a žene obično svetlijim, žutim tonovima. Predmeti poput drveća, kuća ili čamaca crtani su sa strane, dok su reka i ribe prikazivane odozgo. Postojala su stroga pravila o izgledu svakog boga, kojih je bilo više od 2000, a u slike su, u veri da ih bogovi razumeju, umetnici često uvodili simbole, poput skarabeja, simbola stvaranja, te žabe i patke, koje su označavale plodnost. Sedeći kipovi uvek su držali ruke na ko-

lenima, a stojeći jednu nogu ispred druge. Kao i slike i reljefi, skulpture su se oslanjale na unapred utvrđena pravila, a ne na optičke činjenice, tako da među vladarskim kipovima ima vrlo malo individualizovanih portreta. Trajnost je bila važnija od naturalizma. Zato su Egipćani verovali da mogu mirno da ostave svakog mrtvacu (obično iz vladarske kuće, ali ponekad i iz redova najvišeg plemstva) zapečaćenog u njegovoj grobnici. Bogovi će shvatiti sve slike, molitve, bajalice i ponude, te primiti preminulog u zagrobni život kao besmrtnog.

Tri osnove Umetnost Egipćana nastavila se kako je i započela; nije bilo ranog perioda razvoja, a za sve vreme svog nastajanja doživela je samo jednu promenu stila. Umetnost najranijih perioda bila je jednako vešte izrade kao i kasnije stvaralaštvo, i uporedivog kvaliteta. Ona je ponikla iz tri glavne stavke ove kulture – religije, smrti i važnosti povinovanja utvrđenoj praksi.

Kralj Ehnaton

Za 3.000 godina samo je jedan faraon pokušao da promeni egipatsku religiju i umetnost. Kralj Ehnaton, koji je verovao u jednog boga, Atona, izvor života i svetlosti, podsticao je umetnike da se posvete više životu nego smrti i stvaraju naturalističke prikaze. Ali taj period nije potrajao. Sveštenici i velikodostojnici to su doživeli kao jeres, te su nakon Ehnatonove smrti, za vladavine njegovog zeta Tutankamona, vratili na snagu prvobitna egipatska pravila umetnosti. Za to malo godina, međutim, umetnost je bila individualnija od sve umetnosti koja će se stvarati do kraja istorije starog Egipta.

Umetnost je pomagala mrtvima

3. Umetnost klasične Grčke

(500–320. p. n. e.)

Stari Grci bili su opsednuti čovekom, razumom i prirodom, pa se ta interesovanja manifestuju i u njihovoj umetnosti. Njihova opčinjenost ljudima i prirodom uopšteno oličena je u detaljnom zapažanju stvarnosti, ali su isto tako bili i zaljubljenici u lepotu, te su idealizovali svoje realistične prepise. Klasičnu grčku umetnost oblikovala je mešavina naturalizma i idealizma.

Prvih trideset godina, nakon pobede Grka nad Persijancima 480. p. n. e., među raštrkanim gradovima-državama ove zemlje vlada novo jedinstvo. Mir, moć i samopouzdanje koje Grci osećaju oličeni su u novom procvatu umetnosti. Oni su oduvek bili kreativan narod, ali ovo razdoblje postaće još plodnije.

Tehničko majstorstvo Za razliku od Egipćana, grčki umetnici radili su se koncentrisali na život nego na smrt. Uz opčinjenost razvojem duha, Olimpijske igre (prvi put zabeležene 776. p. n. e.) odražavaju i interesovanje za telesnu snagu. Ljudi su stremili da se izbruse i duševno i telesno, a kao odraz tih sveprisutnih težnji, umetnici su prikazivali savršene figure i okruženje bez mane. U takvom dubokom poštovanju lepote i besprekornosti ulogu je imala i vera Grka da njihovi bogovi liče na idealna ljudska bića.

hronologija

480. p. n. e.

Persijanci napadaju Grčku, ali su poraženi – počinje klasično doba

474. p. n. e.

U Atini počinje gradnja Partenona

450. p. n. e.

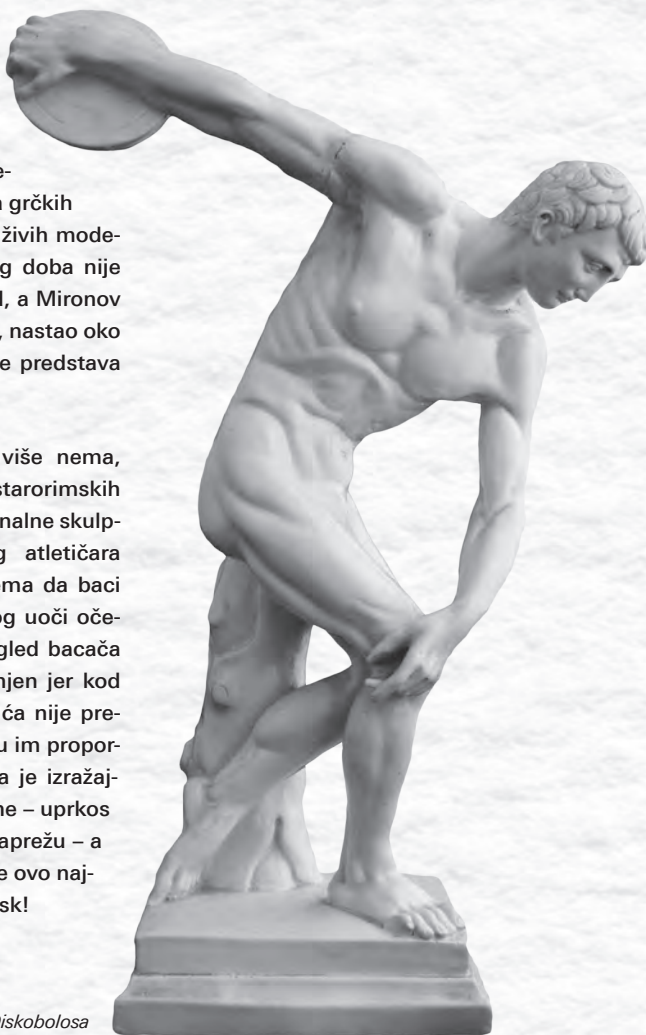
Miron vaja *Diskobolosa*

Bacač diska

Spoj realističnih i idealnih elementa bio je u skladu s ljubavlju Grka prema fizičkoj lepoti i njihovim divljenjem prema intelektualnim ostvarenjima grčkih umetnika. Kopiranje sa živih modela je pristup koji do tog doba nije dosegao takav standard, a Mironov *Bacač diska* (*Diskobolos*), nastao oko 450. p. n. e., ubedljiva je predstava tela u pokretu.

Iako originalnog dela više nema, sačuvalo se nekoliko starorimskih kopija, a ova kopija originalne skulpture prikazuje mladog atletičara u trenutku kad se sprema da baci težak disk, tela izvijenog uoči očekivane akcije. Fizički izgled bacača diska bio je veoma cenjen jer kod njih nijedna grupa mišića nije prekomerno razvijena, te su im proporcije skladne. Ova figura je izražajna, realistična i bez mane – uprkos tome što se mišići ne naprežu – a sasvim je nebitno da li je ovo najbolji način da se baci disk!

Kopija Mironovog *Diskobolosa*

438. p. n. e.

Fidija pravi divovsku statuu Atene Partenos, najslavniju versku personifikaciju u Atini

435. p. n. e.

Fidija završava svoj kip Zevsa, koji će postati poznat kao jedno od Sedam čuda starog sveta

oko 350. p. n. e.

Skulptor Praksitel vaja Afroditu, prvu nagu žensku figuru prirodne veličine u klasičnoj skulpturi, koja će postati slavna po svojoj lepoti

Kontrapost

Naknadno skovana među italijanskim umetnicima renesanse, reč *kontrapost* opisuje ljudsku figuru koja stoji s težinom na jednom stopalu, tako da su ramena iskošena suprotno od kosine bokova. U vreme renesanse, umetnici su verovali da je to idealan stav za portretisanje figure i obilato su ga prepisivali, odajući priznanje Polikletu kao umetniku koji ga je prvi put primenio u svojim delima.

U Atini buja kreativnost jer se umetnost stvara da bi krasila i javne i verske prostore. Zdanja se ukrašavaju reljefima, zidnim slikama i kipovima. Među temama su mitološke priče, bogovi i boginje. Figure se prikazuju kao mladalačke i energične, s trupom skladnih razmera i vitkim, mišićavim udovima. Ideje koje su činile osnove umetnosti bile su revolucionarne. Dotad su sve kulture na neki način stilizovale ili uprošćavale svoju umetnost. Sada prvi put umetnici detaljno proučavaju predmete svog dela i nastoje da ih prikažu verno. Prvi put

se istražuju realistični elementi poput skraćanja i tekture, a umetnici uključuju precizne pojedinosti u svoje pokušaje da prikažu život onako kako ga vide. Čak i kad su teško oštećena, umetnička dela ovog razdoblja pokazuju tehničko majstorstvo i oštro oko njenih stvaralaca. Delo se potom dodatno ulepšavalo da bi izgledalo savršeno. Zbog klime i zato što su umnogome rađene na drvetu, starogrčke slike uglavnom se nisu sačuvala, mada postoje starorimske kopije mnogih. Živa boja često se skinula s kipova, ali ti verni prikazi morali su izgledati neverovatno običnim građanima, koji sigurno dotad nisu videli ništa slično tome.

Inovativni vajar Prvi put u istoriji, imena nekih umetnika izdvajaju se iz mase zanatlija koji anonimno stvaraju umetnost. Naročito se tri vajara smatraju začetnicima klasičnog grčkog stila i tradicije umetničkih škola, koji će se nastaviti još dugo posle njihove smrti. Miron s Eleutere stvarao je približno u razdoblju 480–440. p. n. e. Vajao je životne kipove bogova i junaka, ali proslavio se svojim prikazima atletičara u snažnim, dinamičnim pozama. Fidiju (500–432. p. n. e.) obično svrstavaju u najveće među onim vajarima klasične Grčke koji su nakon pobeđe nad Persijom krenuli da uveličavaju slavu Atine. Kao nadzornik javnih radova, on je dobio zaduženje da napravi najvažnije kipove za grad. Među mnogim drugim poslovima, organizovao je i nadgledao gradnju Partenona i dizajnirao njegove skulpturalne

**„Naša ljubav prema lepom ne vodi
ka rasipnosti; naša ljubav prema
duhu ne vodi ka mekuštvu.“**

Perikle (495–429. p. n. e.)

dekoracije. Njegov kip Zeusa u Olimpiji svrstavao se u Sedam svetskih čuda starog sveta. Takođe je izradio nacrt za dva kipa boginje Atene na Akropolju, od kojih je jedan bio toliko veliki da se video s mora. Za njegova dela karakteristična je pomna pažnja posvećena realističnim detaljima i vešto dočaravanje draperije. Treći veliki vajar tog doba bio je Poliklet, koji je stvarao u petom i početkom četvrtog veka p. n. e. On je izrađivao idealne figure u prirodnim pozama, koje će kasnije oponašati umetnici renesanse. Pozu najkarakterističniju za njegova dela znamo kao kontrapost.

Savršene razmere Zlatni rez, kome su ime dali Grci, jeste skladna razmera gde je odnos izražen odnosom stranica pravougaonika prijatnog svakom oku. Zlatni rez su prvi koristili stari Egipćani, a vekovima kasnije Leonardo da Vinči nazvaće ga „fi“ po Fidiji, koji je te skladne razmere primenjivao u svim svojim delima. Spoljašnje dimenzije Partenona prate zlatni rez, a i sve njegove skulpture mogu se podeliti u mere tačno tih odnosa. Na Ateninom kipu, na primer, odnos rastojanja od temena do uveta i rastojanja od čela do brade, te od nozdrve do ušne resice, izražavao je te iste tačno određene proporcije.

Grčke vaze Iako grnčarija dotad nije klasifikovana kao prava umetnost, stari Grci su i nju uključili u svoj zadatak postizanja savršenstva. Njihova grnčarija bila je glatka, fino obrađena i detaljno ukrašena. Za keramiku klasične Grčke, gde su oslikavane male i zaobljene površine, karakteristične su detaljno predstavljene grupe harmonično raspoređenih figura. Slikari grnčarije takođe nam daju putokaze o kompozicijama slika stvaranih u to doba jer su keramičari išli u korak s novinama velikih majstora umetnosti čija se dela nisu sačuvala.

**Realizam unapređen
savršenstvom**